

УДК 343.1

ЖИВОТОВСЬКА С.А.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОТРИМАННЯ РОЗУМНИХ СТРОКІВ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Шляхом аналізу чинного законодавства у статті розглянуто поняття та проблеми тлумачення «розумних строків». Право на оскарження таких строків та проблеми механізму реалізації цього права.

Ключові слова: розумні строки, Конвенція, право, потерпілий, підозрюваний, обвинувачений, прокурор, слідчий, посадова особа.

Путем анализа действующего законодательства в статье рассмотрено понятие и проблемы толкования «разумных сроков». Право на обжалование таких сроков и проблемы механизма реализации этого права.

Ключевые слова: разумные сроки, Конвенция, право, потерпевший, подозреваемый, обвиняемый, прокурор, следователь, должностное лицо.

By analyzing the current legislation, the article considers the concept and problems of the interpretation of “reasonable time”. The right to appeal such terms and problems of the mechanism for exercising this right.

Key words: reasonable time, Convention, law, victim, suspect, accused, prosecutor, investigator, official.

Постановка проблеми. Відповідно до статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка згідно з частиною першою статті 9 Конституції України є частиною національного законодавства України, кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку [1, с. 304].

У вітчизняному кримінальному процесуальному провадженні засада «розумні строки» вперше закріплена у Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України) 2012 року статтею 28. Законодавець «розумними» вважає строки, що є об'єктивно необхідними для виконання процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень [2].

Досить слушно зауважує В. Маринів, що ст. 28 КПК України засаду розумності строків визначає так би мовити контурно, у найбільш загальних рисах, та не дає можливості відповісти на запитання, що варто вважати початком відліку і закінченням строку у визначенні його розумності [3, с. 60].

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми. Проблему поняття «розумний строк» кримінального провадження в своїх працях досліджували І.В. Глов'юк, І.В. Чурікова, О.М. Толочко, Н.В. Неледва, М.І. Леоненко, Г.І. Блохіна.

Мета статті – дослідити визначення поняття та тлумачення «розумні строки» в нормах законодавства, з'ясувати встановлені критерії такого строку.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 308 КПК України підозрюваний, обвинувачений, потерпілий мають право оскаржити прокурору вищого рівня недотримання розумних строків слідчим, прокурором під час досудового розслідування.

Стаття 308 КПК України встановлює порядок оскарження недотримання розумних строків. Потерпілий, визначений законом серед суб'єктів оскарження недотримання розумних строків, має право оскаржити прокурору вищого рівня недотримання розумних строків слідчим та/або прокурором під час досудового розслідування.

Проте в цьому випадку вже йдеться про скаргу, а не про клопотання. Частина 2 статті 308 КПК України, встановлює порядок розгляду скарги (саме скарги) на порушення розумних строків:

1. Якщо прокурором вищого рівня встановлено, що скарга на порушення розумних строків є необґрунтованою, прокурор відмовляє у задоволенні скарги, про що сповіщає заявника.

2. Якщо прокурором вищого рівня встановлено, що скарга на порушення розумних строків є обґрунтованою, прокурор задовольняє скаргу, про що сповіщає заявника. Водночас прокурор вищого рівня надає відповідному прокурору обов'язкові для виконання вказівки щодо строків вчинення певних процесуальних дій або прийняття процесуальних рішень.

Проблема цієї норми полягає в тому, що вона не передбачає механізму, який би дійсно відновлював право потерпілого на розумні строки провадження. Частина 3 статті 308 КПК України говорить лише про те, що службові особи, винні в недотриманні розумних строків, можуть бути притягнуті до відповідальності, встановленої законом.

Н.В. Неледва зазначає, що стаття 308 КПК України не передбачає можливості оскаржувати недотримання розумних строків суддею, що є порушенням конституційних прав громадян [4].

При цьому законодавцем не розкрито, яким чином обвинувачений, що ним згідно із роз'ясненням ч. 2 ст. 42 КПК України є особа, обвинувальний акт щодо якої переданий до суду, реалізовуватиме своє право – оскаржуватиме недотримання розумних строків прокурором вищого рівня на досудовому слідстві [5, с. 742].

Варто зазначити, що строк подання скарги в такому випадку визначається періодом часу досудового розслідування, яке відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК України починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності [6, с. 513].

Згідно з вище зазначеним неабиякої актуальності набуває питання оскарження дій слідчого, прокурора під час досудового розслідування щодо недотримання розумного строку у кримінальних провадженнях.

Ч. 1 ст. 28 КПК України регламентує, що «Розумними вважаються строки, що є об'єктивно необхідними для виконання процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень». Об'єктивно необхідні строки визначають слідчий, прокурор, слідчий суддя для кожного випадку окремо. Тому критерій «об'єктивно необхідний» виявляється не конкретним, який залежить від розуміння посадової особи, тобто має суб'єктивний характер, і також по-різному тлумачиться поняття «розумний строк», а це своєю чергою провокує безліч скарг, клопотань з боку підозрюваного, обвинуваченого та захисту, оскільки вони по-своєму тлумачать, що таке розумний строк.

У листі ВСУ до голів апеляційних судів України від 25.01.2006 р. було визначено критерії оцінювання розумності строку для всіх категорій справ (кримінальних, цивільних, господарських, адміністративних). Це – складність справи, поведінка заявника та поведінка органів державної влади (насамперед суду), які стали основою визначення критеріїв розумності строків кримінального провадження у ч. 3 ст. 28 КПК України, а саме:

1) складність кримінального провадження, яка визначається з урахуванням кількості підозрюваних, обвинувачуваних та кримінальних правопорушень, щодо яких здійснюється провадження, обсягу та специфіки процесуальних дій, необхідних для здійснення досудового розслідування тощо;

2) поведінка учасників кримінального провадження;

3) спосіб здійснення слідчим, прокурором і судом своїх повноважень [7].

Висновки. Аналізуючи усе зазначене, ми дійшли висновку, що законодавцем не враховані інші важливі критерії, які впливають на визначення розумності строків, зокрема, навантаження на слідчого, характер протидії розслідуванню з боку зв'язків учасників кримінального провадження, технічне, матеріальне та інші види забезпечення розслідування.

Також законодавством не встановлено зміст критеріїв «розумності строків», що, як зазначалось, дозволяє тлумачити це поняття по-різному.

Таким чином, законодавець нині встановлює строки для деяких процесуальних дій та визначає їх як «розумні строки», що викликає певні непорозуміння між учасниками кримінального провадження. Не достатньо зрозуміла реалізація права на оскарження таких «розумних строків», а тому потрібно внести зміни до КПК України, що дають визначення «розумні строки» або хоча б встановлюють зміст критеріїв такого поняття для більш чіткого розуміння всіма учасниками кримінального провадження.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процес: підруч. / за заг. ред. В. В. Коваленка, Л. Д. Удалової, Д. П. Письменного. К.: Центр учбової літератури, 2013. 544 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI / Відомості Верховної Ради України. 2013 р. № 9–10. Ст. 474.
3. Маринів В. Особливості реалізації окремих засад кримінального провадження у судах апеляційної та касаційної інстанцій. Право України. 2013. № 11. С. 259–265.
4. Неледда Н.В. «Розумність строків» як нове поняття в КПК Україні. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2013. № 5.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України: наук.-практ. комент. / О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. Х.: Право, 2012. Т. 1. 768 с.
6. Кримінальний процес: підруч. / Ю.М. Грошевий, В.Я. Тацій, А.Р. Туманянц та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, Ю.М. Грошевого, О.В. Капліної, О.Г. Шило. Х.: Право, 2013. 824 с.
7. Щодо перевищення розумних строків розгляду справ: Лист ВСУ головам апеляційних судів від 25 січня 2006 року № 1-5 /45. URL: <http://www.helsinki.org.ua>.

УДК 343.985

КУРЯТА Л.Л.

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ШАХРАЙСТВА, ВЧИНЕНОГО ПІД ПРИВОДОМ ПРОПОВІДУВАННЯ ВІРОВЧЕНЬ ТА ВИКОНАННЯ РЕЛІГІЙНИХ ОБРЯДІВ, ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗСЛІДУВАННЯ

Стаття присвячена дослідженню окремих питань, що стосуються сучасного стану боротьби із шахрайствами, вчиненими під приводом проповідування віровчень та виконання релігійних обрядів. У статті розглянуто класифікацію протиправної діяльності у сфері релігії, основні елементи криміналістичної характеристики шахрайств, вчинених під приводом проповідування віровчень та виконання релігійних обрядів, а також запропоновано рекомендації щодо оптимальної організації розслідування. У висновку автором обґрунтована необхідність застосування ефективних прийомів боротьби із кримінальними правопорушеннями у цій сфері, що слугуватиме сучасним практичним інструментарієм для слідчого.

Ключові слова: криміналістична характеристика злочину, методика розслідування шахрайства, проповідування віровчень, виконання релігійних обрядів.

Статья посвящена исследованию отдельных вопросов, касающихся современного состояния борьбы с мошенничествами, совершенными под предлогом проповедования вероучений и выполнения религиозных обрядов. В статье рассмотрена классификация противоправной деятельности в сфере религии, основные элементы криминалистической характеристики мошенничеств, совершенных под предлогом проповедования вероучений и выполнения религиозных обрядов, а также предложены рекомендации по оптимальной организации расследования. В заключении автором обоснована необходимость применения эффективных приемов борьбы с криминальными правонарушениями в этой сфере, которые будут служить современным практическим инструментарием для следователя.

Ключевые слова: криминалистическая характеристика преступления, методика расследования мошенничества, проповеди вероучений, выполнение религиозных обрядов.